

Οι περιβαλλοντικοί δείκτες του Global Reporting Initiative ως εργαλείο διοίκησης και οικονομίας σε μη κερδοσκοπικές οργανώσεις: η περίπτωση της Κυνηγετικής Ομοσπονδίας Μακεδονίας Θράκης

Κ.Γ. Παπασπυρόπουλος, Α.Σ. Χριστοδούλου, Β. Μπλιούμης,
Σχολή Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, ΑΠΘ
Εργαστήριο Δασικής Οικονομικής
kodafype@for.auth.gr

Π.Κ. Μπίρτσας
Τμήμα Δασοπονίας και Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος, ΤΕΙ Λάρισας
Εργαστήριο Άγριας Πανίδας
birtsas@teilar.gr

Κ.Ε. Σκορδάς
Κυνηγετική Ομοσπονδία Μακεδονίας Θράκης
kskordas@hunters.gr

JEL Classification Codes: Q01

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια ολοένα και περισσότεροι οργανισμοί ανά τον κόσμο στην προσπάθειά τους να συμμορφωθούν είτε με το νόμο είτε με την αυξανόμενη πίεση για πιο υπεύθυνη συμπεριφορά προς το περιβάλλον, δημοσιεύουν περιοδικά είτε με τη μορφή περιβαλλοντικής δήλωσης, είτε ενσωματωμένη στο έντυπο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, τη δράση τους για το περιβάλλον και την επίπτωση της λειτουργίας τους σε αυτό. Εδώ και μερικά χρόνια, υπάρχει η τάση να παρουσιάζουν τα στοιχεία αυτά με βάση τους περιβαλλοντικούς δείκτες του Global Reporting Initiative (GRI). Το GRI είναι ένας διεθνής οργανισμός που προάγει την αποκάλυψη από επιχειρήσεις και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις στοιχείων για το περιβάλλον, την κοινωνία και τον άνθρωπο. Σύμφωνα με τους Paraspyropoulos et al. (2008) στην Ελλάδα μόνο οι 9 από τις 270 εταιρίες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών ακολουθούν τους συγκεκριμένους δείκτες. Σύμφωνα με το GRI (2009) για το 2008 σε ένα σύνολο 960 οργανισμών που τους ακολουθούν παγκοσμίως, υπάρχουν και 19 μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που τους χρησιμοποιούν. Στην Ελλάδα δεν φαίνεται προς το παρόν να τους ακολουθεί κάποιος μη κερδοσκοπικός-μη κυβερνητικός οργανισμός (ΜΚΟ). Το GRI προετοιμάζει για το 2010 δείκτες που θα αφορούν αποκλειστικά ΜΚΟ. Για το λόγο αυτό, η παρούσα εργασία έχει σκοπό να συμβάλει στη συζήτηση και στη δημιουργία των περιβαλλοντικών δεικτών για τους ΜΚΟ, εξετάζοντας ποιοι από τους υπάρχοντες περιβαλλοντικούς δείκτες μπορούν να εφαρμοστούν σε ΜΚΟ, και να ερευνήσει εάν οι δείκτες αυτοί μπορούν να αποτελέσουν εργαλείο διοίκησης και οικονομίας σε τέτοιους οργανισμούς. Ως πεδίο έρευνας επιλέχτηκε ο ΜΚΟ Κυνηγετική Ομοσπονδία Μακεδονίας Θράκης.

Keywords: μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, περιβάλλον, υπευθυνότητα

JEL classifications: Q01, Q51, Q56, Q57, Q23

Εισαγωγή

Η παγκόσμια κλιματική αλλαγή και οι αρνητικές επιπτώσεις της έχουν οδηγήσει διάφορους παγκόσμιους φορείς (Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, Ευρωπαϊκή Ένωση) στην ανάληψη πρωτοβουλιών για τη μεταστροφή του αρνητικού περιβαλλοντικού προβλήματος. Οι πρωτοβουλίες αυτές αφορούν τόσο δράσεις σε εθνικό επίπεδο (Hecht, 2005), όσο και δράσεις σε επίπεδο οργανισμών (εταιριών, μη κερδοσκοπικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων) (UNSD, 2001). Ειδικότερα για το τελευταίο, υπάρχουν συγγραφείς (Hoffman and Woody, 2008) που θεωρούν πως για να επιτύχουν δράσεις όπως το Πρωτόκολλο του Κιότο, είναι οι διάφοροι οργανισμοί που πρέπει να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις τους, αφού το μεγαλύτερο ποσοστό της οικονομικής δραστηριότητας περνάει απ' αυτούς.

Μια από τις πρωτοβουλίες είναι και η δημιουργία του Global Reporting Initiative (GRI) στα τέλη του 1997. Το GRI δημιουργήθηκε από την οργάνωση CERES (Coalition for Environmentally Responsible Economies) και το Περιβαλλοντικό πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) (Willis, 2003). Αρχικός σκοπός του ήταν η δημιουργία ενιαίων κατευθυντήριων γραμμών (guidelines) για την έκδοση περιβαλλοντικών απολογισμών από τους διάφορους οργανισμούς, οι οποίοι θα αποτελούσαν και ένα μέτρο σύγκρισης της περιβαλλοντικής τους συμπεριφοράς (Hedberg and Von Malmborg, 2003). Γρήγορα όμως, από το 1998 ήδη, οι κατευθυντήριες αυτές γραμμές επεκτάθηκαν και στους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής επίδοσης των οργανισμών (Willis, 2003), όπου και εφαρμόζονται μέχρι και σήμερα. Παρόλα αυτά, και λόγω του αυξημένου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος των τελευταίων χρόνων, είναι οι περιβαλλοντικές κατευθυντήριες γραμμές, ή αλλιώς δείκτες περιβαλλοντικής επίδοσης (environmental performance indicators) που έχουν τύχει μεγαλύτερης έρευνας από ακαδημαϊκούς και ερευνητές. Σύμφωνα με τον White (2005) οι δείκτες αυτοί είναι μια καλή ένδειξη ότι ένας οργανισμός προσπαθεί να μειώσει τις αρνητικές περιβαλλοντικές του επιπτώσεις.

Οι κατευθυντήριες οδηγίες εκδόθηκαν με σκοπό να μπορούν να εφαρμοστούν από ένα μεγάλο εύρος οργανισμών, τόσο του μεταποιητικού τομέα, όσο και του τομέα των υπηρεσιών και μη κερδοσκοπικών-μη κυβερνητικών οργανισμών (GRI, 2006). Παρόλα αυτά, το GRI προχώρησε και στη δημιουργία ξεχωριστών οδηγιών που να μπορούν να εφαρμοστούν καλύτερα ανάλογα με τον τομέα από τον οποίο προέρχεται ο οργανισμός, μια διαδικασία που επεκτείνεται συνεχώς σε όλο και περισσότερους τομείς. Αυτή την περίοδο, βρίσκονται στο στάδιο της δημιουργίας οι δείκτες για τους μη κυβερνητικούς-μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς (ΜΚΟ) με στόχο έκδοσής τους το 2010.

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να συμβάλει στη συζήτηση και στη δημιουργία των δεικτών για τους ΜΚΟ¹, α) εξετάζοντας ποιοι από τους υπάρχοντες περιβαλλοντικούς δείκτες μπορούν να εφαρμοστούν σε ΜΚΟ, β) προτείνοντας στοιχεία που πρέπει να συμπεριληφθούν στους προς έκδοση δείκτες, και γ) να ερευνήσει πώς αυτοί οι δείκτες μπορούν να αποτελέσουν εργαλείο διοίκησης και οικονομίας σε τέτοιους οργανισμούς. Ως πεδίο εφαρμογής της έρευνας επιλέχθηκε ο ΜΚΟ 'Κυνηγετική Ομοσπονδία Μακεδονίας Θράκης' (ΚΟΜΑΘ), ο οποίος αριθμεί πάνω από 55.000 χιλιάδες μέλη-κυνηγούς και ο οποίος έχει ως κύριο σκοπό την προστασία των πληθυσμών άγριας πανίδας και ιδιαίτερα τον θηραματικό πλούτο της χώρας.

---

¹ μόνο για τους περιβαλλοντικούς δείκτες

Στη συνέχεια γίνεται μια παρουσίαση των ΜΚΟ και εξηγείται γιατί πρέπει και αυτοί να μπουν σε διαδικασίες αποκάλυψης στοιχείων που αφορούν το αντικείμενο λειτουργίας τους. Παρουσιάζονται επίσης κάποια ιστορικά στοιχεία σε σχέση με το Global Reporting Initiative και γίνεται αναφορά στις απαιτήσεις των περιβαλλοντικών δεικτών του. Αμέσως μετά γίνεται παρουσίαση της Κυνηγετικής Ομοσπονδίας Μακεδονίας Θράκης και των στοιχείων που θα μπορούσε να παρουσιάσει με βάση αυτούς τους δείκτες. Ακολουθούν τα στοιχεία που δεν μπορεί να παρουσιάσει με την υφιστάμενη δομή των δεικτών και, έπειτα, δίνονται οι λόγοι που οι δείκτες αυτοί αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο διοίκησης και οικονομίας σε επίπεδο ΜΚΟ. Στο τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας.

ΜΚΟ και αποκάλυψη υπεύθυνων πρακτικών

Τα τελευταία χρόνια αυξάνονται οι πιέσεις στους διάφορους τύπους οργανισμών για βελτίωση της περιβαλλοντικής τους απόδοσης και υπευθυνότητας, με απώτερο στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη της κοινωνίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, χωρίς ακόμα να έχει εκδώσει κάποια κοινοτική οδηγία, παροτρύνει τους διάφορους οργανισμούς (εταιρίες, ΜΚΟ) να ενσωματώσουν πρακτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στη λειτουργία τους, οι οποίες θα έχουν και καλύτερο αντίκτυπο στο φυσικό περιβάλλον (<http://europa.eu>, 2009).

Οι πιέσεις, οι οποίες ουσιαστικά ξεκίνησαν από τη δεκαετία του 70 (Wiseman, 1982), αλλά έγιναν εντονότερες μετά την έκδοση "Το κοινό μας μέλλον" της επιτροπής Brutland το 1987 και την Σύνοδο του Ρίο το 1992 (Etzion, 2007), δεν έχουν μέχρι στιγμής κατευθυνθεί προς την πλευρά των ΜΚΟ. Βέβαια, υπάρχουν κάποιες αναφορές στο θέμα από μερικούς συγγραφείς (O'Dwyer & Unerman 2008, Gray et al. 2006, Jepson 2005), οι οποίοι υπογραμμίζουν την ανάγκη βελτίωσης της υπευθυνότητας των ΜΚΟ σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.

Ερωτήματα μπορεί να εγείρει, φυσικά, το θέμα της αύξησης της υπευθυνότητας των ΜΚΟ, οργανισμών που πολλές φορές ασχολούνται αποκλειστικά με στόχο την βελτίωση της κοινωνικής και περιβαλλοντικής ευημερίας. Ο Jepson (2005) αναφέρει, όμως, ότι τα τελευταία χρόνια οι ΜΚΟ (και ειδικά οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ) έχουν μετατραπεί σε διακρατικούς πολύπλοκους οργανισμούς, με χιλιάδες αμειβόμενους υπαλλήλους και εξεζητημένες μεθόδους προώθησης της δράσης τους, που ομοιάζουν πολύ με πολυεθνικές εταιρίες. Σημειώνει μάλιστα, ότι υπάρχουν τουλάχιστον 20 τέτοιες ΜΚΟ με ετήσια έσοδα μεγαλύτερα των 15 εκατομμυρίων €. Το γεγονός αυτό έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον πολλών μερών για τη διακυβέρνηση και την υπευθυνότητα τέτοιων οργανισμών. Εξάλλου, σημειώνει ο ίδιος ο συγγραφέας, η αποκάλυψη από το Ινστιτούτο World Watch ότι κάποιες μεγάλες και γνωστές περιβαλλοντικές ΜΚΟ έχουν λειτουργήσει ως καταπιεστές αυτοχθόνων πληθυσμών, εγείρει ερωτήματα περί της συμπεριφοράς και υπευθυνότητάς τους. Το γεγονός επίσης πως οι ΜΚΟ πολλές φορές δέχονται μεγάλα ποσά από δωρητές ή χορηγούς, ή απλά μέλη (Ruppel, 2006) ενισχύει την ανάγκη για αποκάλυψη του πώς επενδύονται αυτά τα χρήματα και τι αποτελέσματα φέρνουν σύμφωνα με το σκοπό που επενδύονται.

Οι Gray et al. (2006) αναφέρουν για ποιους λόγους πρέπει οι ΜΚΟ (και συγκεκριμένα οι μη κυβερνητικές οργανώσεις) να είναι υπόλογοι στα ενδιαφερόμενα μέρη, κατά παρόμοιο, αλλά όχι ίδιο τρόπο με τους εμπορικούς οργανισμούς. Πρώτον, διότι είναι οργανισμοί που δέχονται δωρεές και χορηγίες, οπότε πρέπει να υπάρχει ένας μηχανισμός ελέγχου της υπευθυνότητάς τους ως προς αυτές τις δωρεές. Δεύτερον, για λόγους

διαφάνειας, αφού οι ΜΚΟ είναι οργανισμοί υποκείμενοι στο δημόσιο έλεγχο και στην έρευνα των ΜΜΕ. Τρίτον, γιατί οι ΜΚΟ βρίσκονται ενσωματωμένες σε μια κοινότητα οργανισμών με την οποία μοιράζονται κοινές αξίες και γνώση, άρα πρέπει να συμπεριφέρονται υπεύθυνα ως προς τις ΜΚΟ με τις οποίες βρίσκονται σε αλληλεπίδραση. Τέταρτο, διότι ήδη κάποιες εφαρμόζουν μεθόδους αναφοράς και δημοσιοποίησης στοιχείων που τις αφορούν, ανάλογες με τις μεθόδους των εμπορικών οργανισμών. Τόσο οι Gray et al. (2006) όσο και ο Jepson (2005) συμφωνούν πως ο τρόπος απολογισμού από την πλευρά των ΜΚΟ πρέπει να βασίζεται στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες αυτών των οργανισμών και να είναι διαφορετικός από αυτόν των εμπορικών οργανισμών. Εμείς συμφωνούμε πως ένα τέτοιο διαφορετικό σχέδιο είναι αναγκαίο για τους ΜΚΟ, αλλά θεωρούμε πως και με τα υπάρχοντα σχέδια-τρόπους απολογισμού, οι ΜΚΟ μπορούν να προσφέρουν σημαντική ενημέρωση για τη δράση τους προς τα ενδιαφερόμενα μέρη. Επεκτείνουμε μάλιστα το πεδίο εφαρμογής, θεωρώντας πως υπάρχουν σχέδια τα οποία μπορούν να εφαρμόσουν οι ΜΚΟ και να γίνουν και περισσότερο περιβαλλοντικά υπεύθυνοι. Με αυτόν τον τρόπο μπορούν να αποτελέσουν παράδειγμα προς μίμηση για τους εμπορικούς οργανισμούς. Η εφαρμογή των υπάρχοντων σχεδίων αποκάλυψης στοιχείων για το περιβάλλον από μέρους τους μπορεί να αποτελέσει οδηγό και μορφή πίεσης προς τους εμπορικούς οργανισμούς, οι οποίοι, ιδιαίτερα στην Ελλάδα (βλ. Gjolberg 2009 και Papaspyropoulos et al. 2008), δεν έχουν την τάση να αποκαλύπτουν τη δράση τους (εάν υπάρχει τέτοια) για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Εξάλλου, οι ΜΚΟ έχουν και ένα συγκριτικό πλεονέκτημα. Η λειτουργία τους δεν περιβάλλεται από πολύπλοκες διαδικασίες, οπότε τα σχέδια αυτά (όπως εν προκειμένω οι περιβαλλοντικοί δείκτες του GRI) μπορούν πιο εύκολα να μετρηθούν και να αποκαλυφθούν σε σχέση με τους εμπορικούς οργανισμούς.

Global Reporting Initiative και οι περιβαλλοντικοί δείκτες

Η αυξανόμενη πίεση για φιλοπεριβαλλοντική δράση των διάφορων οργανισμών ανά τον κόσμο οδήγησε κυβερνήσεις, ακαδημαϊκούς, ινστιτούτα στη δημιουργία διαφόρων τύπων κατευθυντήριων οδηγιών για τα θέματα που αφορούν περιβαλλοντικούς απολογισμούς (DEFRA, 2005), ή περιβαλλοντικούς λογαριασμούς (JMoE, 2002). Η ανταπόκριση των οργανισμών σε αυτή την πίεση γινόταν με διαφορετικό τρόπο από τον καθένα, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να συγκριθούν μεταξύ τους οι απολογισμοί, πολλές φορές να έχουν ελλείψεις στο περιεχόμενο, καθώς και να υπάρχει ασυνέπεια στην επανάληψη των απολογισμών. Τα στοιχεία αυτά διαπιστώθηκαν το 1997 από τον οργανισμό CERES (Willis, 2003) και έτσι, σε συνεργασία με το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα του ΟΗΕ αποφασίστηκε η τυποποίηση για όλη την υφήλιο της μορφής και του περιεχομένου που πρέπει να έχουν οι απολογισμοί περιβαλλοντικής απόδοσης. Έτσι δημιουργήθηκε το Global Reporting Initiative², με κύρια αποστολή να δημιουργήσει ένα πλαίσιο για τον απολογισμό σε θέματα αιετιότητας ανάλογο με το πλαίσιο των χρηματοοικονομικών απολογισμών.

Το GRI προσέλκυσε από το ξεκίνημά του ένα μεγάλο και πολυποικίλο αριθμό συμμετεχόντων για την εκπλήρωση των στόχων του με αποτέλεσμα σήμερα να συμμετέχουν στο δίκτυο του σχεδόν 20.000 άτομα (GRI, 2009). Αυτή η επιτυχία στην προσέλκυση ενδιαφερομένων μερών, οδήγησε σύντομα το GRI στην τροποποίηση του πλάνου του για έκδοση μόνο περιβαλλοντικών κατευθυντήριων γραμμών. Τέθηκε και εκπληρώθηκε ο στόχος της

---

² Πρέπει να σημειωθεί ότι το ελληνικό μέρος της ιστοσελίδας του GRI δεν μεταφράζει το όνομα του οργανισμού στα ελληνικά, γι αυτό κρατάμε και εμείς τη διεθνή του ονομασία.

δημιουργίας οδηγιών για την λεγόμενη Τριπλή Προσέγγιση (Triple Bottom Line), δηλαδή τον απολογισμό των οργανισμών για τη συνεισφορά τους στην οικονομική ευημερία, την περιβαλλοντική ποιότητα και το κοινωνικό κεφάλαιο (Csrhellas, 2009). Οι οδηγίες αυτές ονομάστηκαν 'Κατευθυντήριες οδηγίες έκδοσης απολογισμών βιωσιμότητας'.

Η πρώτη ολοκληρωμένη έκδοση των οδηγιών αυτών έγινε τον Ιούνιο του 2000. Αμέσως μετά, το GRI δημιούργησε μια ομάδα εργασίας με σκοπό την αξιολόγηση της πρώτης αυτής προσπάθειας, ώστε να προχωρήσει στην επόμενη έκδοση (Moneva et al., 2006). Η δεύτερη αυτή έκδοση δημοσιοποιήθηκε τον Αύγουστο του 2002 στην έναρξη της Συνόδου του Γιοχάνεσμπουργκ (GRI, 2002). Η τρίτη και πιο πρόσφατη έκδοση των κατευθυντήριων οδηγιών έγινε το 2006 (GRI, 2006). Είναι οι λεγόμενες G3 οδηγίες και είναι αυτές που χρησιμοποιούνται πια για την έκδοση απολογισμών βιωσιμότητας (Brown et al. 2009a, Brown et al. 2009b). Παράλληλα δημιουργήθηκαν και 'Συμπληρώματα' για συγκεκριμένους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας (GRI, 2009). Ταυτόχρονα, η διαδικασία αξιολόγησης, προτάσεων και δημιουργίας δεικτών για νέους τομείς συνεχίζεται διαρκώς. Ανάμεσα στους νέους τομείς που θα προστεθούν είναι και η περίπτωση των ΜΚΟ. Το 2008 σε ένα σύνολο 960 οργανισμών υπήρχαν και 19 ΜΚΟ που χρησιμοποιούσαν τους δείκτες (GRI, 2009). Παραδείγματα τέτοιων ΜΚΟ σε παγκόσμιο ή ευρωπαϊκό επίπεδο είναι οι Ruah Community Services (2009) από την Αυστραλία, Environment Agency Abu Dhabi (2008) από το Αμπου Ντάμπι και Trias (2009) από το Βέλγιο. Στην Ελλάδα σε έρευνα των Papaspyropoulos et al. (2008) διαπιστώθηκε πως μόνο 9 από 270 εισηγμένες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών χρησιμοποιούσαν τους δείκτες για έκδοση απολογισμών. Μια μικρή έρευνά μας επίσης στις διαδικτυακές σελίδες μερικών από τους μεγαλύτερους ΜΚΟ της Ελλάδας, έδειξε ότι ούτε από αυτούς χρησιμοποιούνται οι GRI δείκτες.

Οι δείκτες περιβαλλοντικής επίδοσης των G3 οδηγιών καλύπτουν σχεδόν κάθε πτυχή των επιδράσεων που μπορεί να έχει η λειτουργία ενός οργανισμού στο περιβάλλον. Πρόκειται για ένα σύνολο 30 δεικτών οι οποίοι κατανέμονται σε εννέα πτυχές επίδοσης³. Οι εννέα αυτές πτυχές είναι α) υλικά, β) ενέργεια, γ) νερό, δ) βιοποικιλότητα, ε) εκπομπές αερίων, υγρά και στερεά απόβλητα, στ) προϊόντα και υπηρεσίες, ζ) συμμόρφωση, η) μεταφορές και θ) γενικά. Από τους 30 δείκτες οι 17 θεωρούνται κύριοι δείκτες επίδοσης, ενώ οι υπόλοιποι 13 συμπληρωματικοί.

Το GRI φαίνεται να δίνει κυρίως βάρος στην περιβαλλοντική πτυχή 'εκπομπές αερίων, υγρά και στερεά απόβλητα', αφού το ένα τρίτο των δεικτών περιλαμβάνονται σ' αυτή. Μάλιστα από τους δέκα αυτούς δείκτες μόλις οι τρεις θεωρούνται συμπληρωματικοί. Η επιλογή αυτή είναι βέβαια άκρως ορθολογική, αφού σε αυτή την πτυχή περιλαμβάνονται οι κυριότερες επιβαρυντικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει η λειτουργία ενός οργανισμού στο φυσικό περιβάλλον. Αμέσως μετά, με τον ίδιο αριθμό δεικτών (πέντε) και ισάριθμους κύριους και συμπληρωματικούς δείκτες (δύο και τρεις αντίστοιχα) είναι οι πτυχές 'ενέργεια' και 'βιοποικιλότητα'. Η πρώτη αφορά τα επίπεδα κατανάλωσης ενέργειας και τις δράσεις για μείωση της κατανάλωσής της. Η δεύτερη αφορά τις επιδράσεις στο φυσικό περιβάλλον και την άγρια ζωή καθώς και στις πρωτοβουλίες για μείωση των επιπτώσεων αυτών. Οι δέκα εναπομείναντες δείκτες κατανέμονται στις υπόλοιπες έξι πτυχές. Περιλαμβάνουν τη ροή υλικών που χρησιμοποιούνται για τη λειτουργία του οργανισμού και έχουν

³ Πλήρης ανάλυση των 30 δεικτών υπάρχει στα ελληνικά στην ιστοσελίδα www.globalreporting.com στην οποία και παραπέμπεται ο αναγνώστης

σχέση με το περιβάλλον (κατανάλωση φυσικών πόρων), την κατανάλωση νερού και τις πηγές από τις οποίες προέρχεται, τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των προϊόντων στο στάδιο της χρήσης τους από τον καταναλωτή, τις μεταφορές του προσωπικού, τη συμμόρφωση με το περιβαλλοντικό δίκαιο, καθώς και την αποκάλυψη στοιχείων για τις συνολικές ετήσιες δαπάνες και επενδύσεις για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (GRI, 2009).

KOMAΘ και οι περιβαλλοντικοί δείκτες του GRI

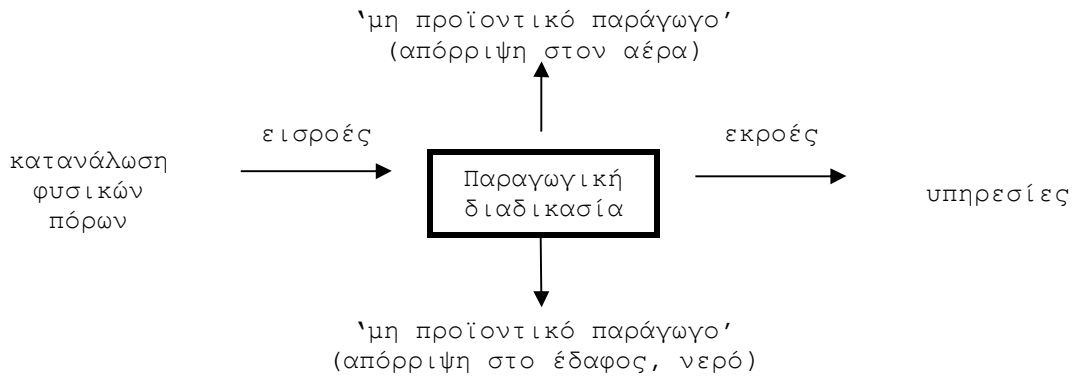
Η Κυνηγετική Ομοσπονδία Μακεδονίας - Θράκης (KOMAΘ) είναι ένα Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, ενώ θεωρείται ως μη κυβερνητική οργάνωση (ΜΚΟ) (Χρυσόγονος και Καϊδατζής, 2005). Η KOMAΘ εποπτεύεται από τη Διεύθυνση Δασών Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, η οποία ελέγχει τη διαχείριση των οικονομικών της πόρων, που προέρχονται κυρίως από τα χρήματα των περισσότερων από 58.000 κυνηγών - μελών των 62 Κυνηγετικών Συλλόγων της Μακεδονίας και Θράκης. Σκοπός της είναι ο συντονισμός της δράσης των Κυνηγετικών Συλλόγων της περιφέρειάς της, η διαφύλαξη των συμφερόντων των κυνηγών-μελών της και η προστασία και διαχείριση του θηραματικού πλούτου με βάση τις αρχές της αειφορίας. Για τον τελευταίο αυτό λόγο, όπως ορίζει το καταστατικό της, είναι υποχρεωμένη να διαθέτει το μεγαλύτερο τμήμα των εσόδων της (> 50%) σε δραστηριότητες που βοηθούν την προστασία και ανάπτυξη των ειδών της άγριας πανίδας και τη βελτίωση των ενδιαιτημάτων τους. Στην KOMAΘ απασχολείται επιστημονικό προσωπικό (δασολόγοι, θηραματολόγοι) οι οποίοι ενισχύουν με τις γνώσεις τους το προστατευτικό έργο του οργανισμού (Μπίρτσας 2006). Στον οργανισμό αυτό έχουν διαπιστωθεί τρία κέντρα κόστους στα οποία κατανέμεται όλη η λειτουργία του. Αυτά είναι α) η επιστημονική υποστήριξη, β) η Ομοσπονδιακή Θηροφυλακή και γ) η γραμματειακή και λογιστική υποστήριξη.

Το 2000 αποφασίσθηκε η επιβολή πρόσθετης ετήσιας συνδρομής στους κυνηγούς ώστε να δημιουργηθεί η Ομοσπονδιακή Θηροφυλακή. Σκοπός ήταν η αντιμετώπιση των παράνομων πρακτικών άσκησης της θήρας και των πράξεων που δυσφημούν τον κυνηγό. Οι θηροφύλακες ελέγχουν τους κυνηγούς και καταθέτουν μήνυση εναντίον τους, εφόσον διαπιστώσουν ότι έχουν επιτελεστεί παραβάσεις του νόμου περί θήρας. Η Θηροφυλακή απασχολεί σήμερα 62 θηροφύλακες οι οποίοι εποπτεύουν τις περιοχές ευθύνης τους καθημερινά όλο το 24ωρο. Όλα αυτά τα χρόνια της παρουσίας της έχουν διενεργηθεί περισσότεροι από εκατό χιλιάδες έλεγχοι και πάνω από δύομισι χιλιάδες μηνύσεις (Παπασπυρόπουλος κ.ά., 2008). Πέρα από τη δράση της Θηροφυλακής, η KOMAΘ προχωρά σε φυτεύσεις δενδρυλλίων και σπορές για τη βελτίωση των ενδιαιτημάτων της άγριας πανίδας, εκπονεί προγράμματα καταγραφής των θηραματικών ειδών και των ενδιαιτημάτων τους (Μπίρτσας, 2006), ενώ ασκεί και έντονη ερευνητική δράση σε θέματα που αφορούν το κυνήγι στην Ελλάδα, καθώς και την διαχείριση της θήρας και των πληθυσμών.

Για να επιτευχθούν φυσικά οι δράσεις της KOMAΘ απαιτούνται κάποιες θυσίες σε υλικά, ενέργεια και γενικά φυσικούς πόρους. Αυτές οι θυσίες αναγκαστικά επιστρέφουν στο φυσικό περιβάλλον ως αρνητική περιβαλλοντική επίπτωση και ως αρνητικές εξωτερικότητες, αφού σύμφωνα με συγγραφείς (Jasch, 2008), στους οργανισμούς που ανήκουν στον τομέα των υπηρεσιών (όπως και η KOMAΘ), όπου δεν υπάρχει και παραγωγή κάποιου χειροπιαστού προϊόντος, η κατανάλωση πρώτων υλών και η απόρριψή τους στο περιβάλλον θεωρείται ως 'μη προϊόντικο παράγωγο' (non product output). Η λειτουργία των ΜΚΟ, ως οργανισμών που ανήκουν

στον τομέα των υπηρεσιών κατά κανόνα, και οι επιπτώσεις που προκαλούν στο φυσικό περιβάλλον διέπεται από το Σχήμα 1.

Η διερεύνηση των βιβλίων εσόδων-εξόδων, των ετήσιων οικονομικών απολογισμών και των αποδείξεων πληρωμής του λογιστικού τμήματος της ΚΟΜΑΘ έδωσε μια εικόνα για το ποιες είναι οι εισροές που προκαλούν περιβαλλοντική επιβάρυνση. Ανάλογα με τις εισροές διαπιστώθηκαν και ποια 'μη προϊόντικά παράγωγα' υπάρχουν. Τα στοιχεία αυτά, ανάλογα με την περιβαλλοντική πτυχή των δεικτών απολογισμού του GRI παρουσιάζονται παρακάτω.

Σχήμα 1: Παραγωγική διαδικασία και περιβαλλοντικές επιπτώσεις των ΜΚΟ

Όσον αφορά την πρώτη περιβαλλοντική πτυχή, τα 'υλικά', στην ΚΟΜΑΘ διαπιστώθηκε ότι είναι λίγα τα σχετιζόμενα με το περιβάλλον υλικά που χρησιμοποιούνται. Όπως σε κάθε οργανισμό του τομέα των υπηρεσιών, έτσι και εδώ, το χαρτί γραφείου είναι το περισσότερο χρησιμοποιούμενο υλικό. Το χαρτί χρησιμοποιείται για τις ανάγκες του τμήματος έρευνας (επιστημονική υποστήριξη), της γραμματειακής υποστήριξης καθώς και για το συντονισμό της δράσης, την υποστήριξη και τη λειτουργία της θηροφυλακής. Στη θηροφυλακή επίσης χρησιμοποιείται χαρτί με τη μορφή βιβλίων στα οποία καταγράφονται οι κινήσεις και οι έλεγχοι των θηροφυλάκων. Τέλος, μεγάλες ποσότητες χαρτιού χρησιμοποιούνται για την έκδοση των ετήσιων περιοδικών της ΚΟΜΑΘ και των φυλλαδίων ενημέρωσης του κοινού και των κυνηγών. Σύμφωνα με τον Cushman-Roisin (2009) για την παραγωγή ενός μετρικού τόνου χαρτιού γραφείου απαιτείται η κοπή 24 δέντρων, η χρήση 25 m³ νερού, 10.061 kWh ηλεκτρικού ρεύματος και 2,57 m³ καυσίμου. Εάν διαπιστωθεί πόσο χαρτί ξοδεύει ετησίως η ΚΟΜΑΘ, μπορούν να υπολογιστούν και οι εξωτερικότητες της χρήσης του.

Όσον αφορά την περιβαλλοντική πτυχή 'ενέργεια', διαπιστώθηκε ότι η κυριότερη πηγή ενέργειας που χρησιμοποιείται είναι η αμόλυβδη βενζίνη. Η βενζίνη είναι αναγκαία στο στόλο των 62 οχημάτων που χρησιμοποιούνται από τους θηροφύλακες, οι οποίοι κινούνται συνεχώς στην περιοχή ευθύνης τους, με αποτέλεσμα να καταναλώνουν σημαντικές ποσότητες καυσίμων. Επίσης, σε πολύ μικρότερο ποσοστό χρησιμοποιείται ηλεκτρική ενέργεια για τα γραφεία της ΚΟΜΑΘ, καθώς και έμμεσα, ενέργεια μέσω των ταξιδιών που κάνει το διοικητικό και επιστημονικό προσωπικό με Μέσα Μαζικής Μεταφοράς.

Για την περιβαλλοντική πτυχή 'νερό' έγινε αντιληπτό ότι χρησιμοποιείται μεν κάποια ποσότητα νερού (δεν συμπεριλήφθηκαν οι φιάλες πόσιμο νερού που αγοράζονται) αλλά αυτή είναι ελάχιστη και φυσιολογικά δεν έχει κάποια επίπτωση στο φυσικό περιβάλλον.

Για την περιβαλλοντική πτυχή 'Βιοποικιλότητα', που αποτελεί και το πιο ουσιαστικό κομμάτι της εργασίας της KOMAΘ προέκυψαν ενδιαφέροντα στοιχεία. Από τη λειτουργία της φαίνεται να υπάρχουν μόνο θετικές επιπτώσεις στη Βιοποικιλότητα. Για παράδειγμα η βελτίωση ενδιαίτημάτων για την οποία νοικιάζει εκτάσεις και τις αφήνει ακαλλιέργητες βοηθά στην ανάπτυξη των ειδών άγριας πανίδας. Η ύπαρξη της θηροφυλακής με τους ελέγχους των κυνηγών προφυλάσσει τα άγρια είδη από παράνομες πρακτικές θήρας, ενώ προφυλάσσει και είδη των οποίων απαγορεύεται η θήρα. Επίσης, η παρουσία του θηροφυλακής, διασφαλίζει ότι δεν γίνεται κυνήγι σε προστατευόμενες περιοχές, ενώ διασφαλίζει και τις ορεινές και ημιορεινές περιοχές της χώρας, αφού οι θηροφύλακες είναι υπεύθυνοι να αναλάβουν δράση όταν διαπιστώσουν παράνομες υλοτομίες, την ύπαρξη φωτιάς, ή οποιασδήποτε ενέργειας που υποβαθμίζει το φυσικό περιβάλλον. Επίσης, η KOMAΘ χρηματοδοτεί προγράμματα καταγραφής και προστασίας της άγριας πανίδας, ενώ πολλές φορές προβαίνει σε εμπλουτισμούς ειδών στις δασικές και αγροτικές περιοχές.

Η περιβαλλοντική πτυχή 'εκπομπές αερίων, υγρά & στερεά απόβλητα' είναι σχετικά εύκολο να εκτιμηθεί όταν έχουν υπολογιστεί οι ροές σε υλικά, ενέργεια και νερό. Το GRI (2009) προτείνει για τον υπολογισμό των εκπομπών CO₂ τη χρησιμοποίηση των οδηγιών του οργανισμού 'Πρωτοβουλία για τα αέρια θερμοκηπίου' (Greenhouse Gas Protocol, GHG). Ο οργανισμός αυτός παρέχει συγκεκριμένους τρόπους υπολογισμού των εκπομπών τόσο από καύσιμα, όσο και από ηλεκτρικό ρεύμα. Όσον αφορά τα υγρά και στερεά απόβλητα, αυτά μπορούν να εκτιμηθούν από τις ποσότητες που αγοράστηκαν για υλικά και νερό. Αφού, όπως περιγράφηκε παραπάνω, όλα τα υλικά που χρησιμοποιούνται στον τομέα των υπηρεσιών γίνονται 'μη προϊόντικά παράγωγα', τότε, εφόσον απορρίπτονται όλα, είναι γνωστές και οι ποσότητες απόρριψης. Η ανακύκλωση στερεών αποβλήτων είναι μία διαδικασία που είναι επιθυμητή από τους δείκτες του GRI, αλλά η τάση τελευταία (Schaltegger et al., 2008) προάγει την 'καθαρότερη παραγωγή' (cleaner production) ζητώντας από τους οργανισμούς να αναλαμβάνουν ενέργειες πιο αποδοτικής χρήσης των υλικών ώστε να μη χρειάζονται στη συνέχεια τεχνικές για την απόρριψή τους.

Η περιβαλλοντική πτυχή 'προϊόντα και υπηρεσίες' είναι η πρόκληση για τους ΜΚΟ. Είναι σημαντικό να βρεθεί μια μονάδα μέτρησης της υπηρεσίας που προσφέρουν, ώστε να μπορεί να αξιολογηθεί η περιβαλλοντική επίπτωση που δημιουργείται κατά την παραγωγή τους ανά μονάδα προϊόντος. Παίρνοντας ως παράδειγμα την KOMAΘ, ανάλογα με το κέντρο κόστους αναγνωρίστηκαν οι εξής μονάδες υπηρεσίας: α) οι έλεγχοι και μηνύσεις που διενεργούν οι θηροφύλακες, β) οι εκδόσεις, δημοσιεύσεις του επιστημονικού τμήματος του οργανισμού, γ) το μέλος-κυνηγός που εξυπηρετείται από τη λειτουργία της KOMAΘ.

Όσον αφορά την πτυχή 'συμμόρφωση', και λόγω της φύσης του αντικειμένου εργασίας των ΜΚΟ, είναι σχεδόν απίθανο να του επιβληθεί πρόστιμο για κάποια περιβαλλοντική επιβάρυνση η οποία να ξεπέρασε τα όρια που προβλέπει ο νόμος. Αυτό επιβεβαιώθηκε επίσης και από τα αρχεία της KOMAΘ.

Για την πτυχή 'μεταφορές' η KOMAΘ και γενικά οι ΜΚΟ δεν φαίνεται να προκαλούν κάποιες επιπτώσεις από μεταφορά προϊόντων, αφού εδώ υπάρχουν μόνο υπηρεσίες και όχι προϊόντα. Εδώ πρέπει να αναφέρεται η επίπτωση που προκαλείται από τη μεταφορά του προσωπικού προς και από την εργασία τους, οι οποίες καταναλώνουν ενέργεια.

Τέλος, η πτυχή 'γενικά' αναφέρεται στις δαπάνες και τις επενδύσεις που κάνει ο οργανισμός για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Αυτό

είναι ίσως και το πιο εύκολο για κάποιον ΜΚΟ, ειδικά τους περιβαλλοντικούς ΜΚΟ, και είναι αυτή η πτυχή που μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση για τους εμπορικούς οργανισμούς. Για παράδειγμα, στην ΚΟΜΑΘ, όπου περισσότερο από 50% των εσόδων της επενδύονται σε προστατευτικές προς το περιβάλλον, και ιδιαίτερα προς την άγρια πανίδα, ενέργειες, φαίνεται ξεκάθαρα στους χρηματοοικονομικούς απολογισμούς του ποια είναι τα ποσά αυτά. Μια τέτοια αποκάλυψη μπορεί να δράσει ενημερωτικά και αποκαλυπτικά προς όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη για το πού ξοδεύονται τα χρήματα των εισφορών των μελών ή των χορηγών ενός ΜΚΟ.

Περιορισμοί στους περιβαλλοντικούς δείκτες του GRI

Όπως συμπεραίνεται από την προηγούμενη ανάλυση, η ΚΟΜΑΘ έχει τη δυνατότητα να αποκαλύψει στοιχεία για τις περισσότερες περιβαλλοντικές πτυχές του GRI, και για αρκετούς από τους δείκτες του. Υπάρχουν όμως στοιχεία που είναι περιοριστικά και δεν αποκαλύπτουν όλη τη δράση που μπορεί να αναλαμβάνει ένας ΜΚΟ για την προστασία του περιβάλλοντος. Ένα τέτοιο στοιχείο είναι ότι στην περιβαλλοντική πτυχή 'υλικά' δεν απαιτείται από το GRI η αποκάλυψη στοιχείων που αφορά υλικά με θετική περιβαλλοντική επίπτωση. Όμως αυτό, εκτιμούμε, είναι ένα στοιχείο που ενισχύει τη διαφάνεια ενός ΜΚΟ και μπορεί να αποτελέσει δείκτη ώστε κάθε χρόνο να γίνεται προσπάθεια βελτίωσής του. Τέτοια υλικά στην ΚΟΜΑΘ είναι οι ποσότητες σπόρων και δενδρυλλίων που φυτεύονται ετησίως για τη βελτίωση των ενδιαιτημάτων της άγριας πανίδας. Είναι υλικά που μπαίνουν στην παραγωγική διαδικασία του οργανισμού αυτού με εκροές (υπηρεσίες) που δημιουργούν, εκτός από την βελτίωση του ενδιαιτήματος, θετικές εξωτερικότητες στο περιβάλλον. Τέτοιες είναι η συγκράτηση των εδαφών, η πολλές φορές απαλλαγή τους από τη λίπανση των γεωργών (οι σπορές γίνονται σε ενοικιαζόμενες από την ΚΟΜΑΘ εκτάσεις γεωργών, οι οποίοι συνήθιζαν να τις καλλιεργούν με λιπάσματα, τα οποία η ΚΟΜΑΘ δεν χρησιμοποιεί), καθώς και η απορρόφηση των αερίων CO₂ από το φύλλωμα των δενδρυλλίων. Με το υπάρχον καθεστώς των δεικτών του GRI ζητούνται μόνο τα υλικά που προκαλούν αρνητική επίπτωση στο περιβάλλον.

Στην περιβαλλοντική πτυχή 'γενικά', το GRI δεν απαιτεί τον υπολογισμό του κόστους των 'μη προϊόντικών παραγώγων', όπως αυτό ορίζεται από τις οδηγίες του IFAC (2005). Εκτιμούμε ότι όσον αφορά τις ΜΚΟ, όπου δεν υπάρχει χειροπιαστό προϊόν στην παραγωγική διαδικασία, αλλά όλες οι πρώτες ύλες που χρησιμοποιούνται γίνονται απόβλητα, αυτό είναι δεσμευτικό, διότι δεν δίνεται η δυνατότητα στον ΜΚΟ να διαπιστώσει τις πραγματικές ροές χρημάτων σε υλικά που προκαλούν περιβαλλοντική επίπτωση, αλλά πιθανόν και απώλειες χρημάτων για δράσεις υπέρ του φυσικού περιβάλλοντος. Αν πάρουμε ως παράδειγμα την ΚΟΜΑΘ, διαπιστώνεται πως αν δεν υπολογιστεί το κόστος του 'μη προϊόντικού παραγώγου', δεν έχει τη δυνατότητα αυτός ο ΜΚΟ να εκτιμήσει πόσο μεγάλη είναι η επίπτωσή του κατά τη δράση για παράδειγμα της θηροφυλακής. Ειδικά σε αυτό το κέντρο κόστους όπου τα έξοδα για καύσιμα είναι πολλά, μια εκτίμηση του κόστους του 'μη προϊόντικού παραγώγου' θα επέτρεπε στην ΚΟΜΑΘ να λάβει μέτρα για τη μείωση της κατανάλωσης αυτής, ή της χρησιμοποίησής της με πιο αποδοτικό τρόπο.

Τέλος, στους δείκτες του GRI δεν υπάρχει κάποιο πεδίο που να αναφέρεται σε οικονομικά οφέλη που έχουν προκύψει από τη δράση των ΜΚΟ. Ειδικά σε ΜΚΟ που ασχολούνται με δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, μια τέτοια απαίτηση από το GRI θα έδειχνε ξεκάθαρα ποιο είναι το ουσιαστικό όφελος για την κοινωνία και το περιβάλλον από την παραγωγική διαδικασία της ΜΚΟ. Έτσι, θα υπήρχε μεγαλύτερη διαφάνεια ως προς τα ενδιαφερόμενα μέρη, ενώ θα έδινε και μια καλύτερη ένδειξη στην

ίδια τη ΜΚΟ για τη δράση της ώστε να προσπαθεί να τη βελτιώνει κάθε χρόνο. Το γεγονός επίσης πως η έκφραση ενός οποιουδήποτε περιβαλλοντικού οφέλους σε χρηματικές μονάδες είναι κατανοητή από τον οποιοδήποτε, σε σχέση με τις φυσικές μονάδες με τις οποίες κάποιοι δεν είναι εξοικειωμένοι, ενισχύει αυτή τη θέση. Για παράδειγμα, από τη μελέτη της λειτουργίας της KOMAΘ προκύπτει ένα όφελος όσον αφορά την απορρόφηση CO₂ από τα δενδρύλλια που φυτεύονται για την προστασία της άγριας πανίδας. Αυτό το όφελος αν εκφρασθεί σε χρηματικές μονάδες και παρουσιασθεί σε έναν απολογισμό σύμφωνα με τις οδηγίες του GRI θα γίνει καλύτερα κατανοητό από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Περιβαλλοντικοί δείκτες ως εργαλείο διοίκησης & οικονομίας

Η σημασία ύπαρξης δεικτών περιβαλλοντικής επίδοσης για την αξιολόγηση της περιβαλλοντικής συμπεριφοράς ενός οργανισμού έχει υπερθεματιστεί από πολλούς συγγραφείς (Singh et al. 2009, Ditz and Ranganathan 1999). Παρόλο που οι συγγραφείς αυτοί αναφέρονται κυρίως σε εμπορικούς οργανισμούς, θεωρούμε ότι η ύπαρξη αυτών των δεικτών, και παίρνοντας ως δεδομένα όλα αυτά που αναφέρθηκαν μέχρι τώρα, είναι σημαντική και για τους ΜΚΟ. Η Jasch (2000) αναφέρει για ποιους λόγους οι περιβαλλοντικοί δείκτες μπορούν να είναι ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο διοίκησης και οικονομίας για τους οργανισμούς: α) για σύγκριση της περιβαλλοντικής επίδοσης στο πέρασμα του χρόνου, β) για να αποκαλυφθούν δυνατότητες αριστοποίησης της λειτουργίας του οργανισμού, γ) για να τίθενται και να επιδιώκονται διάφοροι περιβαλλοντικοί στόχοι, δ) για να διαπιστωθούν δυνατότητες μείωσης του κόστους λειτουργίας, ε) για να συγκριθεί η περιβαλλοντική επίδοση μεταξύ οργανισμών, στ) για να ετοιμαστούν περιβαλλοντικοί απολογισμοί ενημέρωσης του κοινού, ζ) για να αποτελούν μέσο ενημέρωσης και παρακίνησης του απασχολούμενου προσωπικού για καλύτερη περιβαλλοντική επίδοση, και η) για να υποβοηθηθεί η εφαρμογή συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης όπως το EMAS και το ISO 14001.

Η χρήση περιβαλλοντικών δεικτών εκ μέρους ενός οργανισμού έχει αποδειχτεί ότι συμβάλλει στη βελτίωση τόσο της εικόνας του και της οικονομικής του θέσης, όσο και στην προστασία του περιβάλλοντος. Οι Arimura et al. (2008) πιστεύουν ότι η έκδοση περιβαλλοντικών απολογισμών μέσω τέτοιων δεικτών βοηθάει έναν οργανισμό να μειώσει την περιβαλλοντική του επίπτωση μακροχρόνια. Η Jasch (2009) θεωρεί ότι όταν ένας οργανισμός καταγράφει μέσω δεικτών ποια είναι τα περιβαλλοντικά κόστη της παραγωγικής του διαδικασίας, τότε μπορεί να αναλάβει πρωτοβουλίες για τη μείωσή τους μέσω φιλικότερων προς το περιβάλλον τεχνολογιών. Αυτό του δίνει το πλεονέκτημα να μειώσει το κόστος λειτουργίας του και να προστατεύσει το περιβάλλον. Οι Halkos and Sepetis (2007), τέλος, αναφέρουν ότι η αυξημένη περιβαλλοντική απόδοση ενός οργανισμού έχει θετική επίδραση στην τιμή της μετοχής του. Κάτι που συνεπάγεται τη βελτιωμένη εξωτερική εικόνα του.

Εάν οι ΜΚΟ που δεν χρησιμοποιήσουν τους δείκτες του GRI θα έχει το τμήμα περιβαλλοντικής διαχείρισης του οργανισμού μια ένδειξη για το πώς εξελίσσεται τόσο η αρνητική, όσο και η θετική περιβαλλοντική επίπτωση της λειτουργίας του οργανισμού και να προβαίνει στα απαραίτητα μέτρα βελτίωσής της. Θα επιτρέψει επίσης στο ίδιο τμήμα να θέτει συνεχώς νέους στόχους για την περιβαλλοντική επίδοση του ΜΚΟ. Πολύ σημαντικό, από άποψη οικονομίας για τον οργανισμό είναι ότι οι δείκτες επιτρέπουν στον ΜΚΟ να διαπιστώνει πού υπάρχουν οι μεγαλύτερες ροές χρημάτων, πόσο αποδοτικές όσον αφορά την περιβαλλοντική βελτίωση είναι αυτές και πόσο μπορούν να μειωθούν τα κόστη λειτουργίας χωρίς να επηρεαστούν οι περιβαλλοντικοί στόχοι. Εξάλλου, με μια καλύτερη

διαχείριση των οικονομικών πόρων του ΜΚΟ, μπορούν να επιτευχθούν περισσότερες δράσεις. Απαραίτητο, μπορεί να αποδειχτεί και το θέμα της σύγκρισης που θα μπορούσαν να κάνουν μεταξύ τους οι ΜΚΟ όσον αφορά την περιβαλλοντική απόδοση, κάτι που οι δείκτες του GRI το επιτρέπουν. Για παράδειγμα, όσον αφορά την ΚΟΜΑΘ, στην Ελλάδα υπάρχουν άλλες έξι Κυνηγετικές Ομοσπονδίες στα υπόλοιπα έξι διαμερίσματα της χώρας, οι οποίοι έχουν τις ίδιες ευθύνες περί προστασίας φυσικού περιβάλλοντος και θηραματικού πλούτου. Οι δείκτες και η έκδοση περιβαλλοντικής δήλωσης από την κάθε μια Ομοσπονδία θα συνέκρινε το έργο μεταξύ τους και θα έδινε κίνητρα σε αυτές που υστερούν να αυξήσουν την περιβαλλοντική τους δράση. Μέσω της ενημέρωσης με περιβαλλοντικούς απολογισμούς, επίσης, μπορεί να ενισχυθεί η διαφάνεια των ΜΚΟ, ενώ μπορεί να παρακινηθεί και το ίδιο το προσωπικό σε φιλικότερη συμπεριφορά ως προς το περιβάλλον. Τέλος, με μια εφαρμογή τέτοιων περιβαλλοντικών δεικτών, οι ΜΚΟ θα μπορούσαν ενδεχομένως να προχωρήσουν στο βήμα της εγκατάστασης συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης.

Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία είχε ως σκοπό να αποδείξει ότι και οι ΜΚΟ μπορούν να εφαρμόσουν πρακτικές που ήδη εφαρμόζονται από τους εμπορικούς οργανισμούς για την βελτίωση της περιβαλλοντικής τους απόδοσης. Δεν ήταν στις προθέσεις της να υπονοήσει ότι ΜΚΟ έχουν το ίδιο μερίδιο με τους εμπορικούς οργανισμούς για το περιβαλλοντικό πρόβλημα των ημερών μας. Απλά έδειξε ότι με την εφαρμογή πλαισίων όπως οι περιβαλλοντικοί δείκτες του GRI, μπορούν να ενισχύσουν το φιλοπεριβαλλοντικό τους προφίλ, να αποτελέσουν παράδειγμα και για τους εμπορικούς οργανισμούς ώστε να ακολουθήσουν και αυτοί τη χρήση τέτοιων δεικτών, να αποτελέσουν βοηθητικά εργαλεία για καλύτερη διαχείριση των οικονομικών πόρων και αύξηση της φιλοπεριβαλλοντικής τους δράσης και απόδοσης, καθώς και να βοηθήσουν στη μείωση του κόστους της αρνητικής περιβαλλοντικής επίπτωσης και την αύξηση των δαπανών για δημιουργία θετικής περιβαλλοντικής επίπτωσης. Η όλη ανάλυση βασίστηκε στο πλαίσιο του GRI διότι αυτό φαίνεται να είναι πια το πιο διαδεδομένο για την έκδοση περιβαλλοντικών απολογισμών, χωρίς να αποκλειστεί όμως ότι μια άλλη ομάδα δεικτών δεν θα είχε τα ίδια ευεργετικά για τον ΜΚΟ αποτελέσματα. Η ανάλυση της περίπτωσης της ΚΟΜΑΘ απέδειξε ότι ήδη με το υπάρχον πλαίσιο δεικτών που εκδόθηκε από το GRI το 2006, μπορεί να παρουσιαστεί το μεγαλύτερο εύρος της δράσης και της επίπτωσης της ΚΟΜΑΘ στα ενδιαφερόμενα μέρη. Τέλος, εντοπίστηκαν τα σημεία που δεν μπορούν με το υπάρχον σύστημα να παρουσιαστούν και που στη συνέχεια θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη κατά την δημιουργία συμπληρωματικών δεικτών για τους ΜΚΟ από το GRI. Μια διαδικασία, βέβαια, που είναι ήδη σε εξέλιξη με ημερομηνία παρουσίασης των νέων δεικτών το 2010.

Ευχαριστίες

Ο πρώτος συγγραφέας ευχαριστεί το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ) για τη χρηματοδότησή του κατά τη διάρκεια της έρευνας.

Βιβλιογραφία

Arimura, T.H., A. Hibiki and H. Katayama, 2008, "Is a Voluntary Approach an Effective Environmental Policy Instrument? A Case for Environmental Management Systems", *Journal of Environmental Economics and Management*, 55, 281-295.

- Brown H.S., M. de Jong and T. Lessidrenska, 2009, "The rise of the Global Reporting Initiative: a case of institutional entrepreneurship", *Environmental Politics*, 18(2), 182-200.
- Brown, H.S., M. de Jong and D.L. Levy, 2009, "Building Institutions Based on Information Disclosure: Lessons from GRI's Sustainability Reporting", *Journal of Cleaner Production*, 17(6), 571-580.
- Csrhellas, 2009, <http://www.csrhellas.gr>, (έγινε πρόσβαση στις 29.04.2009)
- Cushman-Roisin, B., 2009, "Forest and paper industry" (στο <http://engineering.dartmouth.edu>, έγινε πρόσβαση στις 05.02.2009)
- DEFRA, 2005, *Environmental Reporting: General Guidelines*. DEFRA publications, London.
- Ditz, D. and J. Ranganathan, 1998, "Global Developments on Environmental Performance Indicators", *Corporate Environmental Strategy*, 5(3), 47-52.
- Etzion, D., 2007, "Research on Organizations and the Natural Environment, 1992-Present: A Review", *Journal of Management*, 33(4), 637-664.
- Environment Agency Abu Dhabi, 2008, "Sustainability, Our Challenge, Our Opportunity, 2007 Sustainability Report".
- Gjolberg, M., 2009, "Measuring the immeasurable? Constructing an index of CSR practices and CSR performance in 20 countries", *Scandinavian Journal of Management*, 25, 10-22.
- Global Reporting Initiative (GRI), 2002, *Sustainability Reporting Guidelines on Economic, Environmental and Social Performance*. Amsterdam.
- Global Reporting Initiative (GRI), 2006, *Sustainability Reporting Guidelines on Economic, Environmental and Social Performance*. Amsterdam.
- Global Reporting Initiative (GRI), 2009, <http://www.globalreporting.org> (έγινε πρόσβαση στις 29.04.2009)
- Global Reporting Initiative (GRI), 2009, The GRI list (Microsoft Excel document) (έγινε πρόσβαση στις 29.04.2009 στο www.globalreporting.org)
- Gray, R.H., J. Bebbington and D. Collison, 2006, "NGOs, civil society and accountability: Making the people accountable to capital", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 19(3), 319-348.
- Halkos, G. and A. Sepetis, 2007, "Can capital markets respond to environmental policy of firms? Evidence from Greece", *Ecological Economics* 63, 578-587.
- Hecht, J.E., 2005, *National Environmental Accounting*, RFF Press.
- Hedberg C.J and F. von Malmborg, 2003. "The Global Reporting Initiative and Corporate Sustainability Reporting In Swedish Companies", *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 10, 153-164.
- Hoffman A.J. and J.G. Woody, 2008, *Climate Change: What's Your Business Strategy?*, Harvard Business Press.
- International Federation of Accountants (IFAC), 2005, *International guidance document of EMA*, New York: IFAC.
- Japanese Ministry of the Environment (MOE), 2002, *Environmental Accounting Guidelines*, Tokyo.
- Jasch, C., 2000, "Environmental performance evaluation and indicators", *Journal of Cleaner Production*, 8, 79-88.
- Jasch, C., 2008, *Environmental and Material Flow Cost Accounting: Principles and Procedures*. Springer, Berlin.
- Jepson P. 2005, "Governance and accountability of environmental NGOs", *Environmental Science & Policy*, 8, 515-524.
- Moneva J.M., P. Archel and C. Correa, 2006, "GRI and the camouflaging of corporate unsustainability", *Accounting Forum* 30, 121-137.

- O'Dwyer, B. and J. Unerman, 2008, "The paradox of greater NGO accountability: A case study of Amnesty Ireland", *Accounting, Organizations and Society*, 33, 801-824.
- Papaspyropoulos, K.G., V. Blioumis, and A.S. Christodoulou, 2008, *What do Greek organizations do about the natural environment?* 2nd International Sustainability Conference, Basel.
- Ruah Community Services, 2009, "2008 Accountability and Sustainability Report".
- Ruppel, W., 2006, *Not-For-Profit Audit Committee Best Practices*, John Wiley & Sons.
- Schaltegger, S., M. Bennett, R.L. Burritt and C. Jasch (eds.), 2008, *Environmental Management Accounting for Cleaner Production*, Springer, Berlin.
- Singh, R.K., H.R. Murty, S.K. Gupta and A.K. Dikshit, 2009, "An overview of sustainability assessment methodologies", *Ecological Indicators*, 9, 189-212.
- Trias, 2009, "Trias Jaarverslag 2008".
- United Nations Division for Sustainable Development, 2001, *Environmental Management Accounting, Procedures and Principles*, New York and Geneva: United Nations Publications.
- White, G.B., 2005, "How to Report a Company's Sustainability Activities", *Management Accounting Quarterly*, 7(1), 36-43.
- Willis A., 2003, "The Role of the Global Reporting Initiative's Sustainability Reporting Guidelines in the Social Screening of Investments", *Journal of Business Ethics* 43, 233-237.
- Wiseman, J., 1982, "An Evaluation of Environmental Disclosures Made in Corporate Annual Reports", *Accounting, Organizations and Society*, 7(1), 53-63.
- Μπίρτσας, Π.Κ., 2006, "Η διαχείριση της θήρας στην Ελλάδα - παρελθόν, παρόν και μέλλον", Πρακτικά επιστημονικής διημερίδας με τίτλο "Το μέλλον του δάσους και το δάσος του μέλλοντος", Αθήνα.
- Παπασπυρόπουλος Κ., Κ. Σκορδάς και Π. Μπίρτσας, 2008, "Αξιολόγηση της απόδοσης των υπαλλήλων μιας μη κυβερνητικής οργάνωσης: η περίπτωση της Κυνηγετικής Ομοσπονδίας Μακεδονίας Θράκης", *Τετράδια Ανάλυσης Δεδομένων*, 19, 147-158.
- Χρυσόγονος Κ.Χ., και Α. Καϊδατζής., 2005, Δικαίωμα συνένωσης και αυτονομία από το κράτος. Ιδιότητα των κυνηγετικών σωματείων ως μη κυβερνητικών οργανώσεων (Γνωμοδότηση).